

УДК 792.2 (477)

Цитування:

Бенюк Б.-Г. Український театр в часі війни: публіцистичний та науковий дискурс. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 4. С. 451–457.

Beniuk B.-H. (2024). Ukrainian Theatre in Wartime: Journalistic and Scientific Discourse. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 451–457 [in Ukrainian].

Бенюк Богдан-Гордій Богданович,
аспірант Київського національного
університету театру, кіно і телебачення
ім. І. К. Карпенка-Карого
<https://orcid.org/0000-0003-0363-8053>
boh dangbeniuk@gmail.com

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР В ЧАСІ ВІЙНИ: ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ТА НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Мета статті – проаналізувати та систематизувати публіцистичні та наукові студії з проблем функціонування українського театру в часі війни 2022–2024 рр. **Методологія дослідження.** Застосовано історико-хронологічний принцип, методи аналізу, порівняння, систематизації та теоретичного узагальнення. **Наукова новизна.** Вперше відтворено панораму публіцистичного та наукового дискурсу українського драматичного театру після повномасштабного вторгнення росії в Україну. **Висновки.** Дослідження публіцистичного та наукового дискурсу українського театру в часі війни є важливим для усвідомлення сучасного стану сценічного мистецтва, виявлення актуальних проблем та перспектив осмислення театральної сфери. Досить умовно можна виокремити такі групи друкованого публіцистичного дискурсу: науково-популярні журнали театральної тематики («Просценіум», «Український театр», «Кіно-Театр» та ін.); суспільно-політичні масмедіа, зокрема, інтернет-видання («Українська правда. Життя», «Суспільне. Культура», журнал «Український тиждень» та ін.); спеціалізовані інформаційні сайти («ProTeatr» та ін.); блоги про театральне життя України («Театральна риболовля» та ін.). Важливим елементом публіцистичного дискурсу є аудіо- (подкасти та ін.) та відеоресурси (відео на платформі YouTube та ін.). Науковий друкований дискурс сучасного українського театру знаходиться на стадії формування, налічує незначну, порівняно з публіцистичними, кількість наукових статей (К. Юдова-Романова; Є. Скрипник, О. Мошкіна, Я. Зарічна; Г. Сухомлин, Ю. Цивата, А. Чорнойван; Ю. Бентя, П. Шопін та ін.). Значна частина матеріалів звертає увагу на вплив воєнного травматичного досвіду на художні рішення, а також на терапевтичні аспекти впливу мистецтва на людину як засобу подолання таких травм, що дає підстави стверджувати важливість врахування театрального дискурсу для Trauma studies («Вивчення травми») – актуального напрямку гуманітарних досліджень.

Ключові слова: український театр, театр в часі війни, публіцистичний дискурс, науковий дискурс, театральне мистецтво, культурна травма.

Beniuk Bohdan-Hordii, Postgraduate Student, Theatre Organisation Department, I. K. Karpenko-Karyi Kyiv National University of Theatre, Cinema and Television

Ukrainian Theatre in Wartime: Journalistic and Scientific Discourse

The purpose of the article is to analyse and systematise journalistic and scientific studies on the problems of the functioning of the Ukrainian theatre during the war of 2022–2024. **Research methodology.** The historical and chronological principle, methods of analysis, comparison, systematisation and theoretical generalisation were applied. **Scientific novelty.** For the first time, the panorama of the publicistic and scientific discourse of the Ukrainian drama theatre after Russia's full-scale invasion of Ukraine is recreated. **Conclusions.** The study of the journalistic and scientific discourse of Ukrainian theatre during the war is important for understanding the current state of the performing arts, identifying current problems and prospects for understanding the theatre sphere. The following groups of printed journalistic discourse can be distinguished quite conditionally: popular science magazines on theatrical topics (Proscenium, Ukrainian Theatre, Kino-Theatr); socio-political media, in particular, online publications (Ukrainska Pravda. Life, Suspilne. Culture, Ukrainian Week magazine); specialised information websites (ProTeatr); blogs about theatre life in Ukraine (Theatre Fishing). An important element of journalistic discourse is audio (podcasts) and video resources (videos on YouTube). The scientific printed discourse of contemporary Ukrainian theatre is at the stage of formation, with a small number of scientific articles compared to journalistic ones (K. Yudova-Romanova; E. Skrypnyk, O. Moshkina, Y. Zarichna; H. Sukhomlyn, Y. Tsyvata, A. Chornoivan; Y. Bentia, P. Shopin). A significant part of the materials draws attention to the influence of war traumatic experience on artistic decisions, as well as to the therapeutic aspects of the impact of art on a person as a means of overcoming such traumas, which gives grounds to assert the importance of taking into account theatrical discourse for Trauma studies, a relevant area of humanitarian research.

Keywords: Ukrainian theatre, wartime theatre, journalistic discourse, scientific discourse, theatre art, cultural trauma.

Актуальність теми дослідження. Російсько-українська війна, що триває від березня 2014 року, вплинула на український

театр, актуалізувавши антиколоніальні трансформаційні процеси. Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року

в перші тижні руйнівно позначилося на культурно-мистецьких процесах нашої держави: знищення частини театральних будівель, внутрішня міграція та від'їзд за кордон мистецьких кадрів, загроза фізичному існуванню людей, перетворення театрів на гуманітарні центри, волонтерські майданчики та ін. За свідченням і. Чужинової, «після повномасштабного вторгнення майже миттєво деякі театри у Києві, Львові, Івано-Франківську, Хмельницькому, Харкові, Чернігові, Дніпрі тощо перетворилися в шелтери й волонтерські центри. Театр-укриття і театр-склад, театр-пункт психологічної допомоги і театр-мініхостел, театр-кухня і театр-логістичний пункт. Усі ці ініціативи народжувалися стихійно, але впевнено: театри розуміли, що мають долучатися до опору через пряму дію» [26]. Оговтавшись від шоку, навесні 2022 року, театри в Україні поступово почали відроджуватися у ситуації посилення національно-патріотичних настроїв, прийшовши сьогодні до справжнього «театрального ренесансу», що є унікальним явищем у часі війни, коли росія продовжує бомбування, у тому числі й театрів (Костянтинівка, Херсон, Чернігів та ін.).

Звернення до наукового осмислення будь-яких культурно-мистецьких феноменів сучасності є надзвичайно складною справою, про що стверджував У. Еко, зазначаючи, що для дослідження «сучасний предмет завжди важчий, ніж класичний» [11, с. 29]. Однак дослідження українського театру в часі війни є важливим для виявлення особливостей цього періоду, запобігання регресування, прогнозування шляхів розвитку, підтримки наукового дискурсу, усвідомлення ролі сучасних процесів у культурному континуумі та ін. Для проведення таких студій необхідно проаналізувати сучасний публіцистичний та науковий дискурс українського театру, що дозволить виявити основні аспекти, яких торкаються театральні фахівці.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми театрального мистецтва України від початку повномасштабного вторгнення росії піддаються осмисленню у статтях театрознавців Ю. Бенті та П. Шопіна [1], Г. Сухомлин, Ю. Циватої та А. Чорнойван [22], К. Юдової-Романової [28] та ін., що в історіографічних оглядах подають певний аналіз наявної літературної та джерельної бази. Але, зважаючи на невіддаленість у часі та різну специфіку проблематики таких наукових статей, можемо стверджувати, що дослідження, спеціально присвяченого осмисленню сучасного публіцистичного та наукового дискурсу функціонування українського театру в часі війни, досі проведено не було.

Мета статті – проаналізувати та систематизувати публіцистичні та наукові студії з проблем функціонування українського театру в часі війни 2022–2024 рр.

Виклад основного матеріалу. Для комплексного дослідження публіцистичного та наукового дискурсу театральної культури України в часі війни необхідно проаналізувати різні види джерел. Науково-популярні журнали театральної тематики, як-от «Просценіум», «Український театр», «Кіно-Театр» є потужними платформами для оприлюднення рецензій та критичних статей, інтерв'ю, історичних розвідок, проблемних нарисів та ін., що відіграють важливу роль у театральному дискурсі. Серед перших спроб комплексно відтворити ситуацію в театральному мистецтві України перших місяців війни стаття В. Котенка «Український театр під час війни: 24 лютого – 24 квітня» у журналі «Кіно-театр», де продемонстрована різноаспектна діяльність театрів: гуманітарна, волонтерська, організаційна, творча та ін. [17] У тому ж часописі вийшов ряд рецензій на нові постановки воєнної тематики, зокрема В. Котенка «Сучасні тексти на сцені: теми, ідеї, форми подачі» [18] («Проста українська скіфська баба» Миколаївського художнього театру, «Легенди Києва» Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра, «Тускульські бесіди» Київського драматичного театру на Подолі). Авторка звертає увагу на важливість мистецького рефлексування на тему війни, адже «такі постановки дають людям можливість прожити внутрішні травми, шукати і знайти відповіді на болючі питання, глянути на свої проблеми збоку, полегшити свій емоційний стан і відчувати, що вихід з будь-якої ситуації можна знайти» [18].

Серед помітних праць у «Просценіумі» – стаття А. Галас «Відображення колективної травми в українській драматургії періоду повномасштабної війни (2022–2024)» [8]. Авторка наголошує, що саме драматургія дає можливість активно висловитися з приводу жахливих воєнних подій, що і призвело до генерування сотень текстів як реакції на травматичний досвід. Попри те, що війна йшла від 2014 року, вона не торкалася більшості мешканців України (географічна локалізація). Тому лише повномасштабне вторгнення 2022 року призвело до вибуху творчості драматургів, аналізуючи яку А. Галас вважає тему травми ключовою, «вона пронизує кожен текст про війну і драматургічний дискурс загалом. Дослідження травми... дають змогу сфокусуватися на двох вимірах: інформування про травму і переживання травми» [8].

Серед популярних для часопису жанрів – інтерв'ю, як-от публікація Д. Захоженко «Про війну в часі війни [Розмову вела Ганна Гарбузюк. Розшифрувала Яна Антків]», де мова й про травму та детравматизуючий вплив театру, про формування «мови ненависті» у художній палітрі українського театру, спровоковану російським агресором, про використання брехтівських виразових прийомів для реалізації шекспірівських творів, що сьогодні отримують актуальне «звучання» та ін. [12]

Періодично критично-оцінні матеріали, огляди, проблемні виступи з театральних подій з'являються на сторінках часопису «Критика». Театрознавиця І. Чужина, висловлюючись у цьому журналі, вважає, попри те, що лише у метафоричному сенсі театр є зброєю, він в часі війни стає вагомим інструментом суспільних перетворень та збереження національної культури та цінностей [26].

Інформаційну підтримку театральних подій (фестиваль-премія «Гра», інші фестивалі, конкурси, майстер-класи, лабораторії, семінари, тренінги та ін.) провадить офіційний сайт Національної спілки театральних діячів України [19].

Блог про театральне життя України «Театральна риболовля» спрямований на популяризацію українського театру, систематизацію інформації, висвітлення подій театального життя та аналітичні огляди [7]. Рецензії на вистав, огляди фестивалів і конкурсів театального мистецтва, інших подій театального життя України розміщено на сайті інформаційно-мистецького проекту «ProTeatr» [13].

Суспільно-політичні масмедіа, зокрема інтернет-ЗМІ «Українська правда. Життя», журнал «Український тиждень», періодично розміщують театральні рецензії, огляди, проблемні публікації, інтерв'ю з фахівцями театальної галузі та ін. Попри суспільно-політичний характер видань, що розраховані на широку, а не фахову аудиторію, у статтях можна виявити наукові риси, що дозволяє засвідчити їх користь для наукового дискурсу. У статті Н. Семенишиної в «Українській правді. Життя», присвяченій постановці «Отелло» В. Шекспіра режисером Оксаною Дмитрієвою на сцені Театру на лівому березі, йдеться про авторську інтерпретацію, що перетворила класичну п'єсу на розповідь про повернення воїна з війни, яка для нього ніколи не закінчується. Режисерка називає виставу «випаленим раєм» [20]. Рецензент пише про увиразнення у палітрі вистави травматичного військового досвіду, що спричиняє ментальну безвихідь для героїв постановки, вважає, що саме через такі вистави реалізується зцілення

суспільства. Серед показових публікацій «Української правди. Життя» – групові інтерв'ю, як-от Г. Щокань «Як пишуть про війну у війну і чому ворога (не) варто зображувати примітивним: розповідають театральні митці» [27]. Тут режисерка Роза Саркісян висловлює думку, що ми «поки не вийшли зі старих радянських колоніальних героїчних наративів, які глорифікують війну. Ніби трішечки навчилися виводити на перший план травматичний досвід і провогорювати його, але часом екзотизуємо його, часом стереотипізуємо» [27]. Режисерка та ще чотири драматурги піднімають проблеми опрацювання колективної травми через втілення сучасної драматургії, де відбито болісні історії воєнного сьогодення; шаблонності драматургічних ходів у п'єсах про війну, коли документальні історії людей поєднуються в цілісний твір; схематичне зображення ворога та ін.

«Український тиждень» від 2022 року перетворився на платформу серйозної критики та аналітики перебігу вітчизняного театального життя, де Г. Веселовська рецензує вистави та підбиває підсумки життєвих та художніх випробувань, що випали на долю нашого театру у таких статтях: «Український театр у часі війни» (2022) [6], «Театральне життя України під час війни. Рік 2023» (2023) [3], «Український театр у 2023 році: сподівання, реальність, жанри й фестивалі» (2023) [4], «Театр і війна: поєднання іронії, трагізму та стійкості» (2024) [2]. «Український театр у 2024 році: ризики, втрати і перемоги» (2024) [5]. У листопаді 2022 року, коли український театр знаходився на початку своєрідного «буму», театрознавиця стверджувала, що «розпачливі “Кассандри”, трагічні “Гетьман Мазепа” та “Маруся Чурай”, саркастична “Енеїда”, магичні “Тіні забутих предків”, іронічне “Сватання на Гончарівці”, а також суттєво модернізовані п'єси Карпенка-Карого – ці та інші українські твори стали осердям репертуарних афіш вітчизняних театрів. Війна нарешті позбавила їх принизливого статусу творів шкільної програми» [6]. Справедливість цієї думки підтверджено сучасним станом українського театру.

Суспільно-політичне інтернет-видання «БЖ» (Журнал великого міста) також звертає увагу на події театального життя. Тут, зокрема, розміщено огляд С. Гулюка вистав воєнної тематики у Києві через рік після початку агресії у Театрі драматургів («Військовий концерт»), Національному академічному драматичному театрі імені Лесі Українки («Україна в огні», «Переклади»), Малий театр («Двоє»), Театр авторської п'єси Conception з Маріуполя, що грають вистави на

сценах театру імені Лесі Українки та Театру на Подолі («Обличчя кольору війна», «Життя переселенське») [10].

Одним з потужних суспільних телеканалів та інтернет-видань є «Суспільне. Культура», де постійно оприлюднюють матеріали з різних аспектів сучасного театрального простору України. Наприклад, стаття В. Кіхтенко [14] присвячена трансформуванню репертуару після повномасштабного вторгнення росії в Україну. Авторка констатує, що театри почали відмовлятися від російськомовних вистав лише 2022 року: Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка скасував показ понад десяти вистав, Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки відмінив всі російськомовні вистави, майже повністю оновивши репертуар, у Київському національному академічному Молодому театрі зняли тринадцять вистав, Київський академічний драматичний театр на Подолі прибрав лише декілька вистав, адже репертуар був переважно україномовний та ін. В огляді В. Кіхтенко зазначено, що в ряді театрів йшли вистави, де відтворено події російсько-української війни від 2014 року, зокрема «Погані дороги» у постановці Т. Трунової у Театрі на Лівому березі (2018), що складається з шести історій про воєнні події на Донбасі [14].

Важливим джерелом для мистецтвознавчого дослідження є інтерв'ю, що фіксують думки провідних діячів українського театру сучасності, виступають своєрідним документом епохи (в аудіо- (подкасти та ін.) та відеоформаті (відео на платформі YouTube та ін.)). Наприклад, інтерв'ю Олексія Суханова з Іваном Уривським, режисером, автором ряду вистав у Київському академічному театрі «Золоті ворота», Одеському академічному українському музично-драматичному театрі імені В. Василька, Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка, Київському академічному драматичному театрі на Подолі та ін., що перетворилися на найзатребуваніші в Україні саме під час війни. І. Уривський не лише розкриває деякі аспекти власного режисерського методу, а й висловлюється щодо необхідності єдності суспільства при всій різноманітності особистостей, важливості підтримки військових завдяки благодійним виставам у театрі, необхідності просування української культури в Європу та світ, вагомості культури як основи держави [9].

Помітним стало інтерв'ю на телеканалі «ДІМ» «Український театр під час війни: нова реальність», де взяли участь відомі режисери Станіслав Мойсеєв та Тамара Трунова, а також

актор, режисер, генеральний директор – художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка Євген Нищук [25]. Митці висловили власні думки щодо стану українського театру в часі війни, акцентуючи на підвищенні не лише художньої та арттерапевтичної ролі в суспільстві, а й посиленні національно ідентифікаційної функції театру та зростанні його вагомості як важливої інституції підтримки морального духу громадян України, учасника відновлювальних та трансформаційних процесів у країні, а також про роль закордонних гастролей у популяризації культури української держави на міжнародній арені.

У медіасередовищі також набули поширення подкасти на гостроактуальні теми сучасної театральної культури, зокрема, подкаст «Культур Фіртель» («Театральне мистецтво. Виклики та висновки української культури під час війни» [23] та інші), аудіоінтерв'ю на радіо «Накипіло» («Театральний менеджмент в умовах війни. Наталія Вальтер-Буйнова, Аліна Богданович» [24] та інші), «Radio NV» («Кому треба театр під час війни. Курочкін, Ткачук і Мацарський» [16] та інші).

На тлі публіцистичного розмаїття науковий дискурс сучасного театру виступає в стадії зародження, адже виявлено лише декілька наукових статей, присвячених окремим аспектам театрального життя України від 24 лютого 2022 року. Серед них стаття К. Юдової-Романової, присвячена творчо-організаційній діяльності київських театрів у перші сто днів повномасштабної військової агресії, де авторкою умовно виокремлено два періоди: «повного призупинення публічної театральної діяльності» (24.02.–01.04), «покрокового відродження в нових форматах публічної театральної діяльності... повернення до обслуговування глядачів у Києві; гастрольна діяльність» (02.04.–03.06) [28, с. 174].

У статті Є. Скрипник, О. Мошкіної та Я. Зарічної «Метаморфози “великого стилю” у дзеркалі “молодої режисури” митців-франківців 2021–2023 рр.» авторки, аналізуючи постановки І. Уривського «Безталанна» та Д. Петросяна «Візит», доходять висновку про особливий терапевтичний ефект цих вистав, що пливають на почуття та емоції глядачів філософським змістом: «Нині, коли в Україні триває війна й театральний репертуар насичений кон'юнктурними, хоч і вкрай потрібними, виставами про воєнні події, римейки класичного спадку “франківців” дистанціюють глядача від актуальних проблем і животрепетного болю, даючи можливість

замислитися над “вічними” темами й особливостями людської природи» [21, с. 83].

Г. Сухомлин, Ю. Цивата та А. Чорнойван, досліджуючи явище документального театру в сучасній Україні, стверджують, що саме він є одним з найдієвіших та найзатребуваніших, здатних у мобільних формах розробляти актуальну проблематику, пов'язану з російсько-українською війною. На підтвердження цього авторки засвідчують появу ряду «вистав-свідчень, пов'язаних з воєнними діями й окупацією територій» [22, с. 96].

У статті «Український театр після повномасштабного російського вторгнення: нове звучання хрестоматійних текстів» Ю. Бентя та П. Шопін констатують сплеск створення актуальної драматургії, одночасно – «переосмислення театральних текстів з національного і західноєвропейського канону», що увиразнюється у нових смислових акцентах у виставах «Калігула» та «Кассандра» Театру імені Івана Франка, «Цар Едип» Театру на Подолі, «Великий льох» Полтавського театру ляльок. Автори підсумовують: «Український театр активно реагує на нову реальність, в різний спосіб бере участь в актуальних суспільних дискусіях, що намагаються осмислити драму сучасної війни, творить безпечний простір для спільного емоційного переживання нового трагічного досвіду» [1, с. 68]. Автори зосереджують увагу на одній з провідних місій театру – осмислення в художніх образах воєнних драматичних подій, певного травматичного досвіду, що на індивідуальному та загальному суспільному рівні стає культурною травмою.

Серед монографій можна назвати працю Ю. Клековкіна «Режисерська система: горизонтальний аналіз», куди увійшли міркування автора з приводу «московсько-української» війни та важливості позбавлення від колоніальної залежності в гуманітарній сфері, зокрема в сфері театральної освіти [15].

Висновки. Дослідження публіцистичного та наукового дискурсу українського театру в часі війни є важливим для усвідомлення сучасного стану сценічного мистецтва, виявлення актуальних проблем та перспектив осмислення театральної сфери. Досить умовно можна виокремити такі групи друкованого публіцистичного дискурсу: науково-популярні журнали театральної тематики («Просценіум», «Український театр», «Кіно-Театр» та ін.); суспільно-політичні масмедіа, зокрема, інтернет-видання («Українська правда. Життя», «Суспільне. Культура», журнал «Український тиждень» та ін.); спеціалізовані інформаційні сайти («ProТеатр» та ін.); блоги про театральне життя України («Театральна риболовля» та ін.).

Важливим елементом публіцистичного дискурсу є аудіо- (подкасти та ін.) та відеоресурси (відео на платформі YouTube та ін.).

Науковий друкований дискурс сучасного українського театру знаходиться на стадії формування, налічує незначну, порівняно з публіцистичними, кількість наукових статей (К. Юдова-Романова; Є. Скрипник, О. Мошкіна, Я. Зарічна; Г. Сухомлин, Ю. Цивата, А. Чорнойван; Ю. Бентя, П. Шопін та ін.).

Значна частина матеріалів звертає увагу на вплив воєнного травматичного досвіду на художні рішення, а також на терапевтичні аспекти впливу мистецтва на людину як засобу подолання таких травм, що дає підстави стверджувати важливість врахування театрального дискурсу для Trauma studies («Вивчення травми») – актуального напрямку гуманітарних досліджень.

Серед перспективних напрямів подальших досліджень – виявлення ролі регіональних масмедіа у формуванні театрального дискурсу, системний аналіз кожної з груп зазначених інформаційних джерел, їх порівняння, виявлення основних тенденцій розвою наукового та публіцистичного дискурсу театру України, з'ясування специфіки підходів до художньо-критичного та наукового аналізу подій театрального життя різних авторів та ін.

Література

1. Бентя Ю., Шопін П. Український театр після повномасштабного російського вторгнення: нове звучання хрестоматійних текстів. *Мистецтвознавство України*. 2023. Вип. 23. С. 61–74.
2. Веселовська Г. Театр і війна: поєднання іронії, трагізму та стійкості. *Український тиждень*. 15.08.2024. URL: <https://tyzhden.ua/teatr-i-vijna-poiednannia-ironii-trahizmu-ta-stijkosti/>
3. Веселовська Г. Театральне життя України під час війни. Рік 2023. *Український тиждень*. 21.07.2023. URL: <https://tyzhden.ua/teatralne-zhyttia-ukrainy-pid-chas-vijny-rik-2023/> (дата звернення: 08.10.2024).
4. Веселовська Г. Український театр у 2023 році: сподівання, реальність, жанри й фестивалі. *Український тиждень*. 26.12.2023. URL: <https://tyzhden.ua/ukrainskyj-teatr-u-2023-rotsi-spodivannia-realnist-zhanry-j-festyvali/> (дата звернення: 08.10.2024).
5. Веселовська Г. Український театр у 2024 році: ризики, втрати і перемоги. *Український тиждень*. 30.12.2024. URL: <https://tyzhden.ua/ukrainskyj-teatr-u-2024-rotsi-ryzyky-vtraty-i-peremohy/> (дата звернення: 08.10.2024).
6. Веселовська Г. Український театр у часі війни. *Український тиждень*. 16.11.2022. URL:

<https://tyzhden.ua/ukrainskyj-teatr-u-chasi-vijny/> (дата звернення: 08.10.2024).

7. Винниченко С. Підсумки 2023. Версія «Театральної риболовлі». *Театральна риболовля : блог про театральне життя України*. 01.01.2024. URL: <http://www.t-fishing.co.ua/results/result-2023/> (дата звернення: 08.10.2024).

8. Галас А. Відображення колективної травми в українській драматургії періоду повномасштабної війни (2022–2024). *Просценіум*. № 1–2 (68–69) 2024. С. 22–28. URL: <https://proscenium.lnu.edu.ua/art-war-we/vidobrazhennia-kolektyvnoi-travmy-v-ukrainskij-dramaturhii-2022-2024/#> (дата звернення: 08.10.2024).

9. Говорить Суханов. У чому феномен «Конотопської відьми»? Іван Уривський про український театр, страхи та кохання. 18.02.2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RJ5czf07fE8> (дата звернення: 08.10.2024).

10. Гулюк С. 6 вистав київських театрів на тему війни. *БЖ : інтернет-видання*. 2023. URL: <https://bzh.life.ua/plany/6-spektaklej-kievskih-teatrov-ro-teme-vojni/> (дата звернення: 08.10.2024).

11. Еко У. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки. Тернопіль : Мандрівець, 2007. 224 с.

12. Захоженко Д. Про війну в часі війни [Розмову вела Ганна Гарбузюк. Розшифрувала Яна Антків]. *Просценіум*. №1-3 (65-67) 2023 / № 1 (68) 2024. С. 34–41.

13. Кашперська Д. Мовчання овець Хазяїна. Прем'єра «Хазяїн» Івана Уривського, Театр на Подолі. *ProTeatr : інформаційно-мистецький проект*. 01.12.2023. URL: <https://newsproteatr.blogspot.com/2023/12/Khazain.html> (дата звернення: 08.10.2024).

14. Кіхтенко В. Без Чехова і Чайковського: як українські театри змінили репертуар через повномасштабну війну Ексклюзивно. *Суспільне. Культура*. 18.12.2024. URL: <https://susplne.media/culture/903589-bez-cehova-i-sajkovskogo-ak-ukrainski-teatri-zminili-repertuar-cerez-rovnomasstabnu-vijnu/> (дата звернення: 08.10.2024).

15. Клековкін О. Ю. Режисерська система: горизонтальний аналіз : монографія. Київ, 2023. 368 с.

16. Кому треба театр під час війни. Курочкін, Ткачук і Мацарський. *Radio NV*. URL: <https://soundcloud.com/radio-nv/komu-treba-teatr-pd-chas-vyni-kurochkn-tkachuk-matsarskiy> (дата звернення: 08.10.2024).

17. Котенок В. М. Український театр під час війни: 24 лютого – 24 квітня. *Кіно-Театр*. 2022. № 4. С. 10–12.

18. Котенок В. Сучасні тексти на сцені: теми, ідеї, форми подачі. *Кіно-Театр*. 2024. № 5. С. 9–10.

19. Національна спілка театральних діячів України. Проекти. URL: <https://nstdu.com.ua/project/> (дата звернення: 08.10.2024).

20. Семенишин М. Ще один «Отелло» у Києві: дискусії про досвіди війни, що вийшли за межі Театру на Лівому березі. *Українська правда. Життя*. 01.10.2024. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/otello-v-teatri-na-livomu-berezi-304037/> (дата звернення: 08.10.2024).

21. Скрипник Є., Мошкіна О., Зарічна Я. Метаморфози «великого стилю» у дзеркалі «молодої режисури» митців-франківців 2021–2023 рр. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*. 2024. Т. 7, № 1. С. 71–86.

22. Сухомлин Г., Цивата Ю., Чорнойван А. Реалії російсько-української війни в документальному театрі України. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*. 2024. Т. 7, № 1. С. 87–98.

23. Театральне мистецтво. Виклики та висновки української культури під час війни. *Культур Фіртель* : подкаст. 25.07.2024. URL: <https://creators.spotify.com/pod/show/goethe-institut-ukraine/episodes/ep-e2mei9h> (дата звернення: 08.10.2024).

24. Театральний менеджмент в умовах війни. Наталія Вальтер-Буйнова, Аліна Богданович. *Накупіло : радіо*. 26.09.2023. URL: <https://radio.nakupilo.ua/podcast/teatralnyj-menedzhment-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 08.10.2024).

25. Телеканал ДІМ. Український театр під час війни: нова реальність. *YouTube*. 16.11.2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=q5DbO4Shuk> (дата звернення: 08.10.2024).

26. Чужинова І. Театр як інструмент суспільних перетворень. *Критика*. 2024. № 9–10. С. 18–21. URL: <https://www.krytyka.com/ua/articles/teatr-iak-instrument-suspilnykh-peretvoren> (дата звернення: 08.10.2024).

27. Щокань Г. Як пишуть про війну у війну і чому ворога (не) варто зображувати примітивним: розповідають театральні митці. *Українська правда. Життя*. 05.03.2023. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/03/5/253183/> (дата звернення: 08.10.2024).

28. Юдова-Романова К. Творчо-організаційна діяльність київських театрів: сто днів у реалії масштабної військової агресії. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво*. 2022. Т. 5, № 2. С. 162–180.

References

1. Bentia, Yu., & Shopin, P. (2023). Ukrainian Theatre after the Full-Scale Russian Invasion: A New Sound of Textbook Texts. *Art Research of Ukraine*, 23, 61–74 [in Ukrainian].

2. Veselovska, H. (August 15, 2024). Theatre and War: A Combination of Irony, Tragedy and Resilience. *Ukrainian Week*. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/teatr-i-vijna-poiednannia-ironii-trahizmu-ta-stijkosti/> [in Ukrainian].

3. Veselovska, H. (July 21, 2023). Theatrical Life in Ukraine during the War. Year 2023. *Ukrainian Week*. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/teatralne-zhyttia-ukrainy-pid-chas-vijny-rik-2023/> [in Ukrainian].

4. Veselovska, H. (December 26, 2023). Ukrainian Theatre in 2023: Expectations, Reality, Genres and Festivals. *Ukrainian Week*. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/ukrainskyj-teatr-u-2023-rotsi-spodivannia-realist-zhanry-j-festyvali/> [in Ukrainian].

5. Veselovska, H. (December 30, 2024). Ukrainian Theatre in 2024: Risks, Losses and Victories. Ukrainian Week. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/ukrainskyj-teatr-u-2024-rotsi-ryzky-vtraty-i-peremohy/> [in Ukrainian].
6. Veselovska, H. (November 16, 2022). Ukrainian Theatre in Wartime. Ukrainian Week. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/ukrainskyj-teatr-u-chasi-vijny/> [in Ukrainian].
7. Vynnychenko, S. (January 1, 2024). Results of 2023. A Version of Theatre Fishing: A Blog about Theatre Life in Ukraine. Retrieved from: <http://www.t-fishing.co.ua/results/result-2023/> [in Ukrainian].
8. Halas, A. (2024). Reflections of Collective Trauma in Ukrainian Drama during the Period of Full-Scale War (2022–2024). *Prostsenium*, 1–2 (68–69), 22–28. Retrieved from: <https://proscenium.lnu.edu.ua/art-war-we/vidobrazhennia-kolektyvnoi-travmy-v-ukrainskyj-dramaturhii-2022-2024/#> [in Ukrainian].
9. Sukhanov Speaks. (February 18, 2024). What is the Phenomenon of the Konotop Witch? Ivan Uryvskiy on Ukrainian Theatre, Fears and Love. YouTube. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=RJ5czf07fE8> [in Ukrainian].
10. Huliuk, S. (2023). Six Performances by Kyiv Theatres on the Theme of War. BZh: online publication. Retrieved from: <https://bzh.life.ua/plany/6-spektaklej-kievskih-teatrov-po-teme-vojny/> [in Ukrainian].
11. Eko, U. (2007). How to Write a Thesis: Humanities. Ternopil [in Ukrainian].
12. Zakhochenko, D. (2023/2024). On War in Time of War [Interview conducted by Hanna Harbuziuk, transcribed by Yana Antkiv]. *Prostsenium*, 1–3 (65–67)/1 (68), 34–41 [in Ukrainian].
13. Kashperska, D. (December 1, 2023). Silence of the Master's Sheep. Premiere of the Master by Ivan Uryvskiy, Theatre on Podil. ProTeart: Information and Art Project. Retrieved from: <https://newsproteart.blogspot.com/2023/12/Khazain.html> [in Ukrainian].
14. Kikhtenko, V. (December 18, 2024). Without Chekhov and Tchaikovsky: How Ukrainian Theatres Changed their Repertoire due to the Full-Scale War. Exclusive. *Suspilne. Kultura*. Retrieved from: <https://suspilne.media/culture/903589-bez-cehova-i-cajkovskogo-ak-ukrainski-teatri-zminili-repertuar-cerez-povnomasstabnu-vijnu/> [in Ukrainian].
15. Klekovkin, O. (2023). The Director's System: A Horizontal Analysis. Kyiv [in Ukrainian].
16. Who Needs the Theatre during the War. Kurochkin, Tkachuk and Matsarskiy. Radio NV. Retrieved from: <https://soundcloud.com/radio-nv/komu-treba-teatr-pd-chas-vyni-kurochkn-tkachuk-matsarskiy> [in Ukrainian].
17. Kotenok, V. (2022). Ukrainian Theatre during the War: 24 February – 24 April. *Kino-Teatr*, 4, 10–12 [in Ukrainian].
18. Kotenok, V. (2024). Contemporary Texts on Stage: Themes, Ideas, Forms of Presentation. *Kino-Teatr*, 5, 9–10 [in Ukrainian].
19. National Union of Theatre Workers of Ukraine. Projects. Retrieved from: <https://nstdu.com.ua/project/> [in Ukrainian].
20. Semenyshyn, M. (October 1, 2024). Another Othello in Kyiv: Discussions about the Experiences of War that Went beyond the Left Bank Theatre. *Ukrainska pravda. Zhyttia*. Retrieved from: <https://life.ppravda.com.ua/culture/otello-v-teatri-nalivomu-berezi-304037/> [in Ukrainian].
21. Skrypnyk, Ye., Moshkina, O., & Zarichna, Ya. (2024). Metamorphosis of the 'Big Style' in the Mirror of 'Young Directing' by Artists from Frankivsk in 2021–2023. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Stage Art*, 7(1), 71–86 [in Ukrainian].
22. Sukhomlyn, H., Tsyvata, Yu., & Chornoivan, A. (2022). The realities of the Russian-Ukrainian war in the documentary theatre of Ukraine. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Stage Art*, 7 (1), 87–98 [in Ukrainian].
23. Theatre Art. Challenges and Conclusions of Ukrainian Culture during the War. (July 27, 2024). Kultur Firtel: podcast. Retrieved from: <https://creators.spotify.com/pod/show/goethe-institut-ukraine/episodes/ep-e2mei9h> [in Ukrainian].
24. Theatre Management in Wartime. Natalia Walter-Buinova, Alina Bohdanovych. (September 26, 2023). *Nakypilo: radio*. Retrieved from: <https://radio.nakypilo.ua/podcast/teatralnyj-menedzhment-v-umovah-vijny/> [in Ukrainian].
25. DIM TV Channel. Ukrainian Theatre during the War: A New Reality. (November 16, 2024). YouTube. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=q5Db-O4Shuk> [in Ukrainian].
26. Chuzhynova, I. (2024). Theatre as a Tool for Social Transformation. *Krytyka*, 9–10, 18–21. Retrieved from: <https://www.krytyka.com.ua/articles/teatr-iak-instrument-suspilnykh-peretvoren> [in Ukrainian].
27. Shchokan, H. (March 5, 2023). How to Write about War in War and why the Enemy (Should not) be Portrayed as Primitive: Theatre Artists Tell. *Ukrainska pravda. Zhyttia*. Retrieved from: <https://life.ppravda.com.ua/culture/2023/03/5/253183/> [in Ukrainian].
28. Yudova-Romanova, K. (2022). Creative and Organisational Activities of Kyiv Theatres: One Hundred Days in the Realities of Full-Scale Military Aggression. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Stage Art*, 5 (2), 162–180 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 09.10.2024
Отримано після доопрацювання 11.11.2024
Прийнято до друку 18.11.2024*